

PROSVETA
THE ENLIGHTENMENTGLASILO IN LASTNINA SLOVENSKE NARODNE PODPORNE
JEDNOTE

Organ of and published by Slovene National Support Society

Naročnina za Zdravstveno dravstvo (zavest Chicago) na Kanado \$6.00 na leto, \$3.00 za pol leta, \$1.50 za četrt leta; za Chicago in okolice Cook Co., \$7.50 za leto, \$3.75 za pol leta; za inokontinente \$9.00. Subscriptions rates: for the United States (except Chicago) and Canada \$6.00 per year, Chicago and Cook County \$7.50 per year, foreign countries \$9.00 per year.

Cene oglaševanja po dogovoru.—Nakopali dopisov in nenarodnih blankov se ne vračajo. Rokopisni literarni vsebini (črtice, povesti, drame, pesmi itd.) se vrnejo pošiljatelju le v slučaju, če je priložil poštino.

Advertising rates on agreement.—Manuscripts of communications and unsolicited articles will not be returned. Other manuscripts, such as stories, plays, poems, etc., will be returned to sender only when accompanied by self-addressed and stamped envelope.

Naslov na vsa. Kar ima stik s listom:

PROSVETA

2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago 22, Illinois

MEMBER OF THE FEDERATED PRESS

Glasovi iz
naselbin

METROPOLSKA BELEŽKA

Cleveland, O.—SANSova konvencija, ki se je vrnila 2. in 3. sept. v Clevelandu, je vzbudila mnogo več zanimanja kot smo pričakovali, kar je znak, da ta obrambna organizacija postaja z vsakim dnem bolj važna in vplivna med ameriški Slovenci. Navzlic poizkušeni bojkotu od strani gotovih duhovnikov, vzlic Ambrožičevim intrigam in Zalarjevi resignaciji, so bile na tej konvenciji zastopane vse slovenske organizacije in so tudi skušale vrniti svoje voditelje v vse važnejše odbore Slovenskega ameriškega narodnega sveta.

Konvencija je potekla v znamenju sloge. Če bo ta sloga iskrena in konstruktivna, bo pokazala bodočnost, kajti kot je predsednik Kristan poudarjal, da sloga sama ne pomeni nič, če ni programa in smernic, ki odgovarjajo duhu časa.

Na konvenciji je bilo zastopanih 84 delegatov, 10 glavnih odbornikov in 19 članov širšega odbora. Časopisi so bili dobro zastopani. Navzoči so bili sledeči uredniki: Anton Garden—Prosveta, Frank Zaitz—Proletarec, Vatro Grill—Enakopravnost, Albina Novak—Zarja, Ivan Zupan—glasilo KSKJ, Anton Šabec—Glas SDZ, Anton Terbovec—Nova doba. Konvenciji je predsedoval Joseph Zvertnik iz New Yorka.

Prvi dan konvencije je bil posvečen v glavnem poročilom odbornikov in SANSovim pravilom. Najzanimivejše je bilo poročilo predsednika Kristana in tajnika Kuhla. Kristan je v poročilu omenil, da je bilo delo, ki ga je izvršil v korist SANSa, dočim nam je podal Kuhel sliko notranje uprave organizacije.

Drugi dan se je razmotrivalo o pomožni akciji za Slovenijo, ki bo prihodnja najvažnejša naloga ameriških Slovencev. V tem oziru je precej obširno govoril Louis Adamič. Glede te akcije se je z žalostjo poudarjalo, da smo bili do sedaj mi Slovenci eni izmed najzadnjih narodov v Ameriki v zvezi s tem, da je Slovenija poleg Poljske in Rusije najbolj opustljena država po svetu. Če primerjamo, da so ameriški Rusi zbrali že 16 milijonov dolarjev poleg obleke in drugih potrebščin za svojo domovino, tedaj se mi Slovenci lahko strajujemo, da smo do sedaj z ogromnimi naporami nabrali približno 75 tisočakov. Zato se bo v ta namen v kratkem odprla obširna kampanja, da popravimo, kar smo do sedaj zamudili. Potreba je nujna. Adamič je poudarjal, da se naši ljudje v stari domovini nahajajo v silni bedi, da nimajo obleke, da so jim Nemci pobrali skoro vso živino, poljske pridelke in orodje. Bodimo torej pripravljeni, da bomo globoko posegli v žep in poiskali obleko in čevlje v podstrešju, da jo pošljemo tem mučnikom. Adamič je tudi prečital osebno pismo maršala Tita in njegovega mini-

stra dr. Smodlake, ki pozdravlja SANSovo konvencijo in ji želi najboljši uspeh v njenem naporu, da pomaga zgraditi resnično svobodno in demokratično federativno Jugoslavijo.

Dalje so se sprejele važne resolucije v smislu bodočih SANSovih smernic, ki pa v splošnem temeljijo na sprejetih resolucijah prvega kongresa. Glede primorskega vprašanja nas je Adamič zagotovil, da je 95 odstotkov rešenega v naš prid. Seveda je treba biti še vedno na straži, da nas zviti italijanski diplomati ne prekanijo. Na dnevi redne konvencije so prišle še razne druge zadeve manjšega pomena. Kot je že omenjeno, so bili nekateri delegatje stvarni in kratki v svojih govorih, toda nekateri so prakticirali svojo govorniško zmožnost, ali pa domače mladiči slamo! To mlatenje, bi se lahko preprečilo, če bi bil predsednik malo manj "toleranten" in popustljiv.

Volitve novih odborov so bile silno živahne, kar je znak, da SANSov ugled raste z vsakim dnem in da so njegove smernice pravilne. V novem izvršnem odboru so zastopane vse naše važne organizacije. Pri volitvah je bilo značilno to, da je napredni element volil tudi za katoličane in psevdo-naprednjake, dočim so se oni strogo izogibali naprednih kandidatov, kar se je zlasti izrazilo pri izboru člana izvršnega odbora Franka Zaitza.

Širši odbor se je zmanjšal iz 40 na 20 članov, kar je čisto pravilno, ker je bila polovica izmed njih tako in tako pasivnih. Ta odbor ni bil izvoljen, temveč imenovan, kar nikakor ne diši po demokraciji. Pomanjkanje časa je bil prazen izgovor. Nominacijski odbor je imel lahko najboljšo nameno, toda na žalost ne pozna razmer v naselbinah in posledica tega je, da so se takoj silile pritožbe iz nekaj naselbin, ker so bili imenovani neaktivni člani v odbor, a aktivne se je prezrlo. Ta odbor je važen zato, ker je od njega bolj odvisen finančni in članski napredek SANSa kot pa od izvršnega odbora samega.

V splošnem je imela ta konvencija mnogo bolj demokratični značaj kot pa Slovenski narodni kongres. Načelne opozicije ni bilo; vsaj javno se ni pokazalo, kar se je pa sklepalo na raznih sestankih, bo pa ostalo več ali manj tajno. Tudi brez molitve in duhovnikov smo to pot izhajali in zdaj se mi, da je baš to dejstvo odgovorno za lepšo slovo in konstruktivnejše delo te konvencije. Bela vrana med duhovniki je rev. Matija Kebe iz Pittsburgha, ki je kot član bivšega širšega odbora nagovoril konvencijo. Mož je liberalnih nazorov in širokega srca.

V zvezi s konvencijo se je v soboto 2. sept. vršil tudi shod v Slov. delavskem domu na Waterloo rd. Shod je bil zelo dobro obiskan in tudi kolekta se je izborna obnesla. Govorniki so bili:

Ethin Kristan, Mirko Kuhel, srbski pop rev. Strahinja Maletič in Leo Krzycki. Najstvarnejši govornik je bil seveda Kristan, dočim je Krzycki v splošnem le agitiral za ponovno izvolitev predsednika Roosevelta. Krzycki je spreten govornik in ga človek rad posluša, četudi se ne strinja z njim v vseh izjavah.

Delegatje te konvencije so se razšli v zavesti, da so zopet izvršili veliko delo v korist naših mučeniških bratov v Sloveniji. V veliko zadoščenje jim je dejstvo, da SANS deluje za iste cilje in namene kot osvobodilna fronta v stari domovini in, da so se vsi napadi na SANS od strani reakcije razblinili v nič. Danes je SANS močnejši in vplivnejši kot kdaj prej. Njegovo delo in napori bodo zapisani z zlatimi črkami v zgodovini moderne in napredne Jugoslavije.

Frank Česen.

PISMO IZ KRIŽANE
SLOVENIJE

Chicago, Ill.—Sledeče pismo smo prejeli za objavo. Napisano je bilo na Jesenicah. Pismo jasno kaže grozoto, katere prenaša naš narod pod krvavim terorjem okupatorjev.

Jesenice, 21. marca 1944.

Draga Rozika!

Sprejmite moje najprisrčnejše pozdrave po dolgem času in po čudnem naključju, če bo pismo prejelo. Pokvarilo se je ameriško letalo in njegov pilot je srečno pristal in prišel partizanom v roke. Upamo in želimo, da bi srečno prišel v vaše kraje in tudi to pismo. Kadar vidimo zavezniška letala v zraku, mislim na tebe in rada bi ti kaj sporočila, a sedaj so se mi želje izpolnile, če bo sreča mila.

Kako živite? Želim, da ste še vsi zdravi in živi. Kako je s Frankom? Ali je pri voljah? Slovenci veliko trpimo pod sovranskim. Večina ljudi so izselili v Nemčijo, drugi so pri partizanih v gozdovih, mnogi se nahajajo v zaporih in lagerjih, na tisoče pa mučijo in na tisoče pa jih ni več med nami, kajti bili so postreljeni.

Kar nas je ostalo doma, smo pa tudi živno izčrpani od strahu in skrbi, poleg tega pa vlada tu silno pomanjkanje vsega. Ko so prišli sovražniki v našo domovino, so vse pokradli, zdaj pa nam zelo malo delijo na karte. Navzlic temu pa vztrajamo v veri in upanju, da bomo rešeni in osvobodjeni. Da bi bilo čimprej konec te strašne morije! Naš narod preveč trpi in krvavi!

Od moje hčerke moj je bil 1. 1942 ustrelen, njegovi starši pa izseljeni. Naš je že dve leti in pol doma, medtem pa je bil 7 mesecev zaprt. Otroka sta zdrava in lučkana. Rada bi ti poslala slike, toda ne smem, kajti s tem bi izpostavljala družino v nevarnost. Tudi lastnih mnenj ne smem zapisati, kajti če bi pismo prišlo v nepravne roke, bi bilo po meni. Karla iz Ljubljane je bila ustreljena, Herman je pri partizanih, stric pa je umrl. Velikokrat vidimo vaše aeroplane in želimo, da bi nam že skoro prinesli osvobodjenje. Kako je s sorodniki v Chicago in New Yorku? Kaj je z Jakom?

Dobro veš, da mi je bilo hudo po hčerkah in mami. Vse, ki so mi bili najdražji, sem izgubila.

toda danes sem hvaležna Bogu, da so rešeni tega trpljenja in preganjanja.

Sprejmite vsi sorodniki najprisrčnejše pozdrave, posebno pa ti in tvoja družina. Poljubljam te v duhu tvoja ljubeča

Ančka.

PRISPEVKI ZA SANS

Cleveland, O.—V mesecu avgustu so sledeči prispevali tukajšnji podružnici šteje 48 SANSu: Mike Gole, \$5, Luka Slejko \$5, Paul Česnik, Painsville, O., \$3, društvo št. 71 ABZ \$2, Frank Vreček, Maple Heights, O., \$2, družina Rome, \$3, društvo V boj št. 53 SNPJ \$25 za članarino za mesec julij in avgust.

Slovenski mladeniči, ki se nahajajo kot ujetniki v taborišču La Carne, kakor je bilo v javnosti že poročano, pa so prispevali \$82. Njih imena so: Branko Marušič, Franc Rasinovič, Vinko Kalčič, Drago Čotar, Zoro Krševan, Marijan Rakar, Stanko Lipušček, Anton Brajkovič in Mario Floretti. Ponovno se zahvaljujem tem poštovnim fantom.

Nadalje so prispevali: Družina Bolek \$5, Joseph Maslo \$2, Matt Petrovič \$10, društvo št. 312 SNPJ \$3, mrs. J. Česnik \$1, družina Gorjanc (Huntmore ave.) \$2.50, Slovenska zadruga zveza \$30, društvo št. 450 SNPJ \$2.50, Matt Klemen \$1, Anton Černe \$1, Frank Tegel \$1, mrs. Kalin \$2, Maks Kočvar \$5. (Te prispevke je izročil A. Božič, zidar.) Torej, v mesecu avgustu sem prejel za podružnico št. 48 \$195.

Ob priliki konvencije SANSa so na shodu, ki se je vršil 2. septembra v Delavskem domu na Waterloo rd., darovali sledeči:

Frank Pucel mi je izročil po zaključku shoda \$50. Frank je že enkrat poprej daroval \$25. To je zelo velikodušen dar za naše brate in sestre v stari domovini. Frank Pucel je dobro poznan v Clevelandu, kajti pred časom je bil zelo aktiven pri raznih društvi, sedaj pa živi izven Clevelanda na mali farmi. Naj še omenim, da je on izgubil v vojni edinega sina. Vsa čast in priznanje Puceljevi družini!

Rudolph Lisch in njegova žena sta na shodu prispevala \$25. Rudolph je zelo poznan v Clevelandu in je tudi glavni odbornik SNPJ. Kapetan Frederick Česnik pa je prispeval \$20. On je sin poznane Česnikove družine, katere še dalje časa živi na farmi blizu Painsville, O. Kapetan Česnik je prispeval za JPO-SS že poprej lepe vsote. Njemu gre tudi vsa čast, kajti on je bil rojen v Ameriki, navzlic temu pa ima velikodušno srce za staro domovino. Da bi imeli med seboj več njemu enakih!

Nadalje so darovali na shodu po \$10: Frances Kristan, Grand Haven, Mich., Frank Černe, družina Ludvik Ogrič. Naj omenim, da mrs. Ogrič tudi izhaja iz Česnikove družine.

Po \$5 so darovali: Fred Vider, Chicago, Ill., Joseph Stefančič (E. 172 st.), Frank Žnidaršič (E. 170 st.), Louis Furlan, Kewanee, Wis., Pavla Klic, Frank Ludwig (E. 236 st.), Frank in Agnes Straus (Trifalgar), mrs. A. Kalin. (Slednja je članica pri naši podružnici in prispeva mesečno za SANS.) Nadalje so prispevali po \$5: Charles Ribar (E. 158 st.), družina Cergol (Cergolovi so v sorodu z omenjenimi Česniki) in družina Frank Tolar. (Mrs. Tolar je sestra kapetana Česnika). Čast tej zavedni družini! Nadalje so prispevali po \$5: Frank in Mary Bučar, Joseph Kosič, Detroit, Mich., John Strancar, Katherine Kraitz, Detroit, Mich., družina Sušnik (Cherokee ave.), družina Frank Nagel, Detroit, Mich. (izročila K. Kraitz), Leopold Kushlan, Ančka Traven, New York, Frank Gosar, Rock Springs, Wyo., Elica Zupan, Berwin, Ill., ki je hčerka Katke in Jakoba Zupana, in družina Konestabo.

Po \$3 so prispevali sledeči: Joseph Hrvatin, Anton Mihelič, družina William Gorše, Krist Stokel, Katka in Jakob Zupančič, Berwyn, Ill., Frank Glažar, J. Sanjin (Sanjin).

Po \$2: Anton Petrič, Joseph Frančič, Anton Dolinar, Jacob Svigel, John Lokar, Frank Perko, Rudy Tomšič, Paul Berger, Chicago, Ill., John Gorjanc, A. Ivančič, Leo Jurjovec, Chicago, Ill., mrs. Markič, Frank Sustaršič, družina Fred Zafred,

Vincent Cankar, Chicago, Ill., Jacob Briljavec, So. Chicago, Ill., Louis Pirc, Frank Kovarič, Feliks Strumbel, Mary Lumbert, Frank Susel, Jack Cerar, Brooklyn, N. Y., mrs. Skerl, družina Tomšič, Frank Delost, A. G. Božič, Frank Leben, John Koss, John Križaj, Salem, O., John Božič, Krist Lokar, Louis Petrovič, Joseph Kos, Millie Bradač, Frank Česen, Angela Zaitz, Chicago, John Zaubi, Charles Pogorelec, Chicago, Ill., Frank Kosič, Frank Ermenc, J. Zaman, Joseph Janežič in žena, Euclid, O., mrs. Kaferle, Mary Suglick, Washington, D. C., poročnik Charles Bolko. V štirih kuvertih pa ni bilo napisanih imen prispevalcev. Prispevali so po \$2.

Po \$1 so prispevali: Mary Dolinar, L. Mlin, neimenovan, Anton Zornik, M. Križaj, Joseph Jauch, Louis Glaser, John Turk, Vinko Kuček, John Černelič, neimenovan oziroma ime nečitljivo, Frank Masle, Little Falls, N. Y., Valentin Stroj, Indianapolis, Ind., J. Stražičar, J. P. Joseph Maslo, J. Križmančič, Jennie Padar, Brooklyn, N. Y., Mary Debevec, Sylvia Debevec, Steve Vozel, Mary Camloh, Frank Cankar, Frank Dacar, Cyril Ozbič, John Hrovat, Joseph Margole, Lucija Leskovec, Paulina Ross, A. Russ, Mary Gassar, A. Rednak, Slovenec, J. Odar, Canton, O., mrs. Hreščak, M. Vrhovnik, Chicago, Ill., Florence Durn, A. J. Fier, Frank Maurich, Frank Kosič, Chicago, Ill., Joseph Kastelic, Frank Makarovich, Rocky River, O., neimenovan, Louis Žnidaršič, Mary Fadel, Latrobe, Pa., John Peterka, Frank Gregorin, Little Falls, N. Y., mrs. Siskovich, Prijatelj, Vincent Ercel, Thomas Bertok, New York, mrs. Tratnik, Emilie Slabe, A. Zorko, E. Gorjanc, J. Oker, Mary Vidmar, Gregor Čekada, Mary Lenček, W. Va., Josephine Rasinger, Frances Turk, Conemaugh, Pa., Joseph Russ, Frances Lah, Joseph Ogrič, Kristine Turpin, Anton Skapin, Mary Musich, West Allis, Wis., Menton, Cecilija Subel, J. M. S. Poleg teh pa je prispevalo še 33 oseb po \$1, ki pa niso podpisale kuvert.

Po 50 centov pa so prispevali: L. Tratar, Ipavec, Detroit, Mich., ter pet oseb, ki se niso podpisale. Nadalje je prispevalo pet oseb po 25 centov, ki se tudi niso podpisale in ena 10c. Na shodu nabrani prispevki so znašali \$462.90. V mesecu avgustu pa je prejela podružnica \$195, kakor sem že omenil. Torej, skupni prispevki znašajo \$657.90. Na konvenciji pa smo izročili v imenu podružnice št. 48 SANSa \$700.

Na tem mestu se vsem prispevalcem najlepše zahvaljujem, posebno pa onim, ki so prispevali večje vsote. Pomagajmo še nadalje našim sestram in bratom v domovini, ki še danes trpe pod kruto peto sovražnikov. Upajmo, da se program, katerega zastopa SANS in Osvobodilna fronta, uresniči na vsji črti. Potrebno je, da gremo vsi na delo in pomagamo našim ljudem v Jugoslaviji z denarjem, obleko in drugimi potrebščinami.

Za podružnico št. 48 SANSa:

J. F. Durn, tajnik.

NASVETI ZA POMOŽNO
AKCIJO

Chicago, Ill.—Naj podam nekaj skromnih nasvetov, kako poživeti našo pomožno akcijo:

1) Pobiranje prispevkov od hiše do hiše po vseh naselbinah, kjer žive Slovenci oz. Jugoslavnani.

2) Imena vseh prispevalcev in vsote naj se sproti objavlja v časopisih, in sicer eno pod drugo, ne zmešano. V prvi vrsti imena, v drugi vrsti vsote prispevanje za JPO-SS, v tretji vsote prispevanje za SANS in v četrto vsote, katere je dotičnik prej prispeval. Na ta način bo (Dajte na 3. strani.)

Naprej ali nazaj?—V

V zadnjem članku smo rekli, da si bo moralo ameriško delovno ljudstvo zgraditi novo politično gibanje in osvojiti program dalekosežnih gospodarskih reform, ako se bo hotelo rešiti še večje brezposelnosti in še večje krize kot je šlo skozi oboje v desetletju pred to vojno. Le če v dogledni bodočnosti, v prihodnjih petih, desetih letih zgradi novo politično gibanje, ki bo preusmerilo deželo na popolnoma novo pot demokratičnega socializma in zadržati, se bo moglo rešiti fašizmu, blaznemu nacionalizmu, imperializmu, rasnemu bigotstvu in—novi, še veliko bolj barbarski in dragi svetovni vojni.

Sigurno je tudi to, ako se Amerika poda še v par totalnih svetovnih vojn, bo tudi svoje naravno bogastvo, predvsem olje, železo in bakreno rudo, kakor tudi še marsikaj drugega popolnoma izčrpala. To bi pomenilo njeno sigurno industrijsko propadanje, iz katerega bi se skušala rešiti z imperializmom; ta bi jo privedel v nove oborožene konflikte, ti konflikti pa zopet še v večje gospodarsko propadanje in splošno revščino domačega ljudstva. To je neizbežna smer kapitalizma.

Zakaj je potrebno novo politično gibanje ljudskih mas? Enostavno zato, ker mora dežela kreniti na novo pot, ako hoče rešiti svoj največji problem, problem velike masne brezposelnosti. Nobena izmed starih strank ne bo tega storila, ker sta obe prilimani na preteklost, obe glasnici kapitalizma, danes monopolističnega kapitalizma. Zato sta se v svojih platformah tudi obe stranki skrbno ognili temu največjemu problemu in ga enostavno ignorirali.

Obe platformi sicer govorita in obljubujeta "popolno uposlenost," toda v okviru "svobodnega podjetništva." Kakšne možnosti ima ta recept, smo si jih že ogledali. Obe stranki v kongresu zasledujeta tudi slično gospodarsko politiko. Razlika je le v tem, da se kosata v reakcionarnosti, in pa dejstvo, da desno krilo te reakcije tvori republikanci in demokrati burbonci iz južnih in drugih držav. V današnjih razmerah vodita obe kapitalistični stranki deželo v sigurno propast.

Potrebno, zgodovinsko potrebno je torej novo masno politično gibanje, ki ne bo prilimano na preteklost ali vdinjano kapitalizmu, marveč posvečeno gospodarskim interesom delovnega ljudstva. To gibanje, do katerega mora priti v bližnji bodočnosti, ako se ameriško ljudstvo hoče rešiti sigurnega pekla, še večjega od splošnega gospodarskega poloma ob nastopu zadnjega desetletja—novo gibanje mora imeti uprte oči v bodočnost dežele, ne v preteklost. Preteklost mora le služiti kot šola, iz katere se naj človek uči.

In novo politično gibanje bo le tedaj dobilo zaslanbo med masami, če bo imelo dovolj dalekosežen za realističen program, ki bo ljudstvu nudil splošno blagostanje, predvsem pa prilike do dela in poštenega zaslužka, kakor tudi upanje na lepšo bodočnost. Svojo dinamičnost bo moralo iskati v poštenosti, idealizmu, humanitarnosti in demokratični usmerjenosti. Realistično pa bo moralo biti toliko, da bo znalo graditi politično organizacijo po preizkušeni metodah v vseh volilnih okrožjih—nekaj, kar se na primer ameriški socialisti na splošno niso naučili in zato njih gibanje tudi le životari, dasi se ideje socializma pridno širijo med napredno mislečimi ljudmi.

Do novega političnega gibanja bi bilo mogoče že prišlo, da ni pred dvajsetimi leti prišel na pozornico "new deal," ki je pritegnil na svojo stran vse progresivne elemente in tudi večino socialistično mislečih ljudi—ljudi, ki priznavajo, da so socialistične ideje zdrave in socialistični program dober, toda so se oklenili "new deala" in Roosevelta, čeprav ga je v praksi pokopal že pred petimi, šestimi leti, oficijsko pa lani. Izbrali so si Menšija in še danes verno korakajo za njim, čeprav je zopet odprl tempelj "menjalcem denarja," delavstvo pa vleče za nos kot bi ga ne mogel vleči noben reakcionar.

"New deal," ki je dal deželi nekaj potrebnih socialnih reform ip

jo potegnil iz splošnega brezupja, v katerega je ljudstvo pahnili Hooverjev burbonizem, da je izgubilo vero vase in v bodočnost, se je izkazal prav tako iluzorično kot se je na primer "Coolidgeva prosperiteta" v desetletju po prvi svetovni vojni. Takrat so propovedniki "svobodnega podjetništva" z zanosom govorili, da je ameriški kapitalizem rešil ne samo problem produkcije, marveč tudi problem distribucije. Ergo velike ameriške prosperitete a "pečeno kokošjo na slehernem krožniku in z dvema karama v vsaki garaži..." Iz Evrope so prihajali učeni pa petični ljudje, da so si ogledovali ta čudež ameriškega kapitalizma. Ampak vsa ta zgradba, ki je bila zgrajena na pesku, se je z borznim krahom leta 1929 sesula v prah.

Enako je danes tudi z "new dealom." Deželi—in kapitalizmu—je bil zelo dober zdravnik, ko ji je z vbrizgi adrenalina rešil življenje in jo spravil z bolniške postelje. Toda ozdravil je ni, ker ni rešil njenega največjega problema: velike masne brezposelnosti. Začelo se je ta problem rešila šele totalna svetovna vojna. Ampak deželi po tej vojni preti še veliko hujša gospodarska bolezen kot je trpela na nji pred vojno.

Gotovo je to, da je iz bolezn ne bo rešil noben "new deal" Rooseveltove vrste. Potreben ji bo nov zdravnik z veliko bolj učinkovitimi zdravili kot so bila zdravila iz humanitarne torbe dr. Franklina Delano Roosevelta, žensalnega in zelo spretnega politika, ki se zna prilagoditi razmeram in najrazličnejšim političnim vetrovom. Danes piha v deželi reakcionaren val in F. D. R. se mu ne upira, ker pač ve, da bi ne imel obstanka v Beli hiši, če bi se mu postavil po robu. Ampak nesreča je v tem, da on navidezno še vedno predstavlja nekaj, kar več ne obstoji. Reakcija mu seveda še vedno očita "new deal," da lahko s tem blufa odrasle otroke.

Za ozdravitev dežele po tej vojni bo potreben nov zdravnik z novimi zdravili. In ta zdravnik more in mora biti le novo masno politično gibanje, ki se ne bo naslanjalo na kakšnega Menšija, marveč bo zgrajeno okrog programa za dalekosežne gospodarske reforme in na spono na težnjah, potrebah in zahtevah delovnega ljudstva. (Dajte prihodnjic.)

Pred štirimi leti, ko je padla Francija, je nemško vojaštvo triumfalno korakalo po Parizu in drugih francoskih mestih. Na sliki je videti nemško konjenico, ki gre v zmagoznem pohodu mimo Avenue de la Triomphe v Parizu. Zadnje dni pa so Nemci bežali iz Pariza tako, da so jih komaj lastne pete dohajale. Proti njim se je dvignil ves Pariz, kakor hitro so zavezniške čete prodrle do mesta.

Dednost v naravi

Leon Detela

(Se nadaljuje.)

Ker je samo od slučaja odvisno, katera združitev se bo res izvršila, moramo pričakovati pri večjem številu potomstva polovico rdece in polovico rožnato cvetočih poedincev. Poizkusi so v polni meri potrdili napovedane rezultate.

II. Križanja pa niso vedno tako enostavna, kot pri večernici. Če si n. pr. vzgojimo čistoplemenke črne in čistoplemenke bele miši in jih med seboj križamo, bi pričakovali, da bodo križanci prvega rodu sivi. V resnici pa dobimo same črne miške. Če križamo te miške, ko dorastejo, med seboj, dobimo drugi rod križancev, v katerem je 3/4 samih črnih in 1/4 belih mišk. Da imajo črne miške črne potomce, se nam zdi razumljivo; pače je vsakdo presenečen, da imajo črni starši kar 1/4 belih potomcev. Če križamo med seboj črne bastarde 2. rodu, spoznamo zopet nekaj zanimivega. Kljub temu, da so navidezno med seboj vsi enaki, se temeljito razlikujejo po svojem potomstvu. 3/4 črnih križancev ima namreč vedno same črne potomce, 1/4 črnih bastardov pa imata pri nadaljnjem medsebojnem križanju potomstvo, ki obstoji iz 3/4 črnih in 1/4 belih mišk. Bele miške drugega rodu imajo pri medsebojnem križanju vedno same bele potomce in po ničemer ne moremo ugotoviti, da so bili njihovi dedje črni. Poglejmo si sedaj, kako si razlagamo po Mendlu te pojave.

Omenjeno križanje miši se razlikuje od križanja večernic le v tem, da prevladuje črna barva miši nad belo tako, da se ob prijetosti črne barve na zunaj plošč ne more spoznati niti tročrna belega barvila. Miš, ki je podedovala od očeta sposobnost stvarjanja črne barvila, od matere pa sposobnost stvarjanja belega barvila, se na zunaj niti malo ne razlikuje od miši, ki je došla od očeta in od matere sposobnost stvarjanja črne barvila.

Označimo si zopet zmožnost stvarjanja črne barvila z A, zmožnost stvarjanja belega barvila (oziroma nezmožnost stvarjanja črne barvila) z a. Črni črna ima znak AA, bela mati znak aa, bastard, ki je nastal potom združitve očetovske stanice A in materinske stanice a, pa ima znak Aa in je navidezno črn, ker prevladuje črna barva nad belo. Kot vemo že od križancev večernic, tvori navidezno črni bastard Aa dve vrsti spolnih stanic, ki prenašata na potomce ali zmožnost A ali pa zmožnost a. Če križamo bastarde prvega rodu, so zmožne kot pri večernici, sledijo štiri združitev:

1. Semenska stanica A x jajč. stanica a, nastanejo živali z znakom Aa, ki so črne, ki tvorijo, ko dozori, le eno vrsto spolnih stanic in ki imajo radi pri medsebojnem križanju črne potomce.

2. Semenska stanica A x jajč. stanica A, nastanejo živali z znakom AA, ki so radi prevladovale črne barve nad belo črne in sive, kot bi prvotno pričakovali.

3. Semenska stanica a x jajč. stanica A, nastanejo živali z znakom Aa, ki so enake živalim pri prejšnjem slučaju.

4. Semenska stanica a x jajč.

na stanica a, nastanejo živali z znakom aa, ki so bele in ki imajo pri medsebojnem križanju vedno samo bele potomce.

Če ne bi prevladovala črna barva nad belo, bi morali dobiti v drugem rodu križancev 1/4 črnih, 1/4 sivih in 1/2 belih živali. Ker pa je navidezno črna tudi ona 1/2 križancev, ki bi morali biti v resnici sivi, je sestavljen drugi rod križancev iz 3/4 črnih in 1/4 belih živali. Od črnih miši pa bo imela črna potomstvo le ona tretjina živali, ki ima znak AA, ki je v resnici in ne samo navidezno črna. Črne miši z znakom Aa in teh je 1/2 vseh črnih križancev drugega rodu, stvarjajo dve vrsti spolnih stanic, v sled česar bo njihovo potomstvo zopet sestavljeno iz 3/4 črnih in 1/4 belih živali, ker je, če jih križamo med seboj, zopet možnih vseh četrto ravno omenjenih združitve spolnih stanic.

Iz tega primera razvidimo, da nas zunanji videz poedincev lahko dostikrat vara. Na razvitim poedincem opazimo lahko le tiste lastnosti, ki prevladujejo. In šet je tperaravzavitosti posamezne lastnosti močno odvisna od zunanjih pogojev razvoja, kot smo to spoznavali na modifikacijah. Razen prevladujočih lastnosti pa ima lahko poedinec vse polno več ali manj prikritih, skritih ali udušenih zmožnosti, ki se na njem niso mogle razviti, od katerih nima on sam čisto nič in za katere sam ne ve. Vse bogastvo in vsa revščina, s katero je obdarovala narava poedince, je zanj dostikrat le mrtev kapital, ga pa mora prej ali pozneje zagospodovati nad njegovimi bližnjimi ali oddaljenimi potomci. In šele po natančnem proučevanju potomcev spoznamo, kaj vse je tičalo očito ali prikrito v starših.

III. Oglejmo si sedaj, kakšen je način podedovanja, če se razlikujejo starši med seboj v dveh lastnostih! V ta namen križajmo med seboj dva morska prašička dveh različnih pasem. Samec naj bo črn, gladkodlakav, samica pa naj bo bela in kuštrava. Črna barva prevladuje tudi v tem slučaju nad belo, kuštravost pa, kot spoznamo iz poizkusov, nad gladkodlakavostjo. Če označimo znake, ki prevladujejo, z velikimi črkami, one, ki ne prevladujejo, pa z malimi črkami, potem nam pomeni A zmožnost stvarjanja črne barvila, a zmožnost stvarjanja belega barvila (oz. nezmožnost stvarjanja črne barvila), B zmožnost stvarjanje kuštrave dlake, b zmožnost stvarjanja gladke dlake (oz. nezmožnost stvarjanja kuštrave dlake). Samec, ki ga izberemo križancem za očeta, ima znak AAbb, ker je podedoval enake zmožnosti od očeta in od matere, bela, kuštrava samica pa ima znak aaBB. Vse semenske stanice samca so med seboj enake in prenašajo na potomce zmožnost stvarjanja črne barvila in gladke dlake, imajo torej znak Ab. Podobno imajo vse jajčne stanice samice znake aB. Križanci prvega rodu bodo imeli znak AaBb in bodo radi prevladovanja posameznih lastnosti po barvi enaki očetu, po obliki dlake pa materi.

Kot že vemo, prenašajo spolne stanice bastarda na potomce ali sposobnost stvarjanja določene očetove lastnosti ali sposobnost stvarjanja določene materine lastnosti. V našem slučaju prenašajo spolne stanice na potomce zmožnost tvorbe črne barvila, zmožnost tvorbe gladke ali zmožnost tvorbe kuštrave dlake. Nikakor pa ni zmožnost tvorbe črne barvila na kak način zvezana ali združena z zmožnostjo tvorbe gladke dlake ali pa zmožnost tvorbe belega barvila v kakšni zvezi z zmožnostjo tvorbe kuštrave dlake.

Bastard ne tvori samo spolnih stanic znaka Ab in aB, kot sta jih tvorila njegov oče oziroma mati. Barba in oblika dlake sta dve lastnosti staršev, ki sta med seboj čisto neodvisni, ki prehajata v svojih osnovah čisto neodvisno druga od druge v spolne stanice bastarda in na njihove potomce.

Kot je ugotovil že Mendel, stvarja tak bastard razen spolnih stanic z znakom Ab in ab, če spolne stanice z znakom AB in ab, ki prenašajo na potomce po eno lastnost njihovega očeta in matere. Vsega nastane četrto skupin različnih spolnih stanic v natančno enako velikem številu. Če križamo med seboj bastarde prvega rodu, je čisto od slučaja odvisno, kakšne spolne stanice se bodo družile. Vsega skupaj je možnih 16 različnih združitve.

Kot je ugotovil že Mendel, stvarja tak bastard razen spolnih stanic z znakom AB in ab, ki prenašajo na potomce po eno lastnost njihovega očeta in matere. Vsega nastane četrto skupin različnih spolnih stanic v natančno enako velikem številu. Če križamo med seboj bastarde prvega rodu, je čisto od slučaja odvisno, kakšne spolne stanice se bodo družile. Vsega skupaj je možnih 16 različnih združitve.

V sledeči razpredelnici so navedene v prvi vrsti 4 različne semenske stanice, katerih vsaka se lahko združi z eno izmed štirih različnih jajčnih stanic, nadeni v prvi vrsti. V šestnajstih ostalih poljih razpredelnice je navedenih vseh 16 možnih združitve spolnih stanic bastarda prvega rodu. To nam nazorno predločuje rod staršev, 1. in 2. rod križancev.

Ker prevladuje črna barva nad belo in kuštravost nad gladkodlakavostjo, so resnično črni oni križanci, ki imajo znak AA, resnično kuštravi pa oni križanci, ki imajo znak BB. Navidezno črni so oni poedinci, ki imajo znak Aa, navidezno kuštravi oni, ki imajo znak Bb. Beli so samo oni bastardi, ki imajo znak aa, gladkodlakavi samo oni, ki imajo znak bb. V razpredelnici najdemo 9 poedincev, ki so črni in kuštravi, torej enaki svojim staršem, 3 poedince, ki so črni in gladkodlakavi, torej enaki svojemu staremu očetu, 3 poedince, ki so beli in kuštravi, torej enaki svoji stari materi, in enega križanca, ki je bel in gladkodlakav, ki ni podoben niti staršem niti stari staršem, temveč ki ima barvo svoje stare matere, obliko dlake pa po svojem staremu očetu.

(Dalje prihodnjič.)

Jugoslavija bo zahtevala odškodnino od Bolgarske

London, 29. avg. (ONA). — Dobro poučeni poznavalci balkanskih razmer trdijo, da bo zahtevala Jugoslavija poravnavo vse prizadete škode, katere so krive bolgarske okupacijske čete. Poleg tega bo zahtevala tudi kaznovanje vseh onih članov zasedbenih čet, ki so se obnašali nezakonito.

Jugoslovanski ministri predsednik dr. Ivan Šubašić bo naznanil stališče Jugoslavije glede ureditve razpisa za Bolgarijo angleškemu zunanjemu ministru Anthony Eden, s katerim se namerava sestati v kratkem.

Pravijo, da bo dr. Šubašić izjavil, da bo Jugoslavija šele po poravnavi odškodnine in drugih zahtev obnovila svoje stare prijateljske razmerje z bolgarsko državo, s katero utegne morda celo stopiti v zvezo radi ustanovitve skupne federativne organizacije balkanskih narodov.

Mogoče pa je, da se bodo pojavile težave v pogledu take federacije, ker bo treba v tem pogledu upoštevati tudi Grčijo, s katero ima Jugoslavija prijateljsko zvezo, tako da bi brez nje Jugoslavija najbrže nerada stopila v federacijo. Grčija pa je ona država, ki je največ trpela od bolgarske okupacije, ter bo brez dvoma zahtevala, da ji Bolgarska poravnava vse škodo in do dobrega likvidira to trpko preteklost, predno bo pripravljena, da se pogaja z Bolgarijo o kakršnih načrtih glede bodočnosti.

V Prosveti so danes svetovne in delavske vesti. Ali jih citate vsak dan?

Skupina ameriških letalcev v Italiji ima za svojega zvestega tovarila velikega psa, ki zna tudi "peti."

Vpliv poljske ustave na sedanji položaj

Napisal Herbert Seligmann

Poljska ima dveje ustav, ki igrata obe važni vlogo v dramski igri, v kateri gre za to, kdo bo dobil v roke kontrolo v povojnem času in vladal na Poljskem.

Splošno je priznано, da je ustava iz leta 1935 v primeri z ustavo iz leta 1921 reakcionarno usmerjena, kajti oblast parlamenta je v njej precej porezana, a polno močnost predsednika republike zelo povečana. Vse to je bilo v prid predsedniku iz leta 1935, maršalu Pilsudskemu — ustava pravi v svojem uvodu, da je predsednik odgovoren le pred Bogom in pred zgodovino.

Unija poljskih patriotov v Moskvi in komitej za osvoboditev Poljske se zdaj poslužujeta tega dejstva v svoje politične svrhe. Londonska vlada je bila prisiljena, da brani to reakcionarno ustavo, akoravno nekateri izmed članov londonske vlade odkrito priznavajo, da jim ni po godu. Stvar je namreč ta, da je ustava iz leta 1935 edint temelj, na katerem je mogoče vsaj kolikor toliko bazirati legalnost londonske vlade — ki bi sicer ne bila nič drugega kot mala skupina beguncev v inozemstvu.

Tako so torej prisiljeni, da zagovarjajo dokument, ki je reakcionaren, a je obenem edina podlaga njihovega stališča; da so legalna in prava vlada Poljske.

Ko je bila ustava iz leta 1935 po dolgih težavah priznana in sprejeta, se je to zgodilo pod vrhovnim vodstvom Stanislava Carja, katerega so imenovali na Poljskem velikega mojstra "zavijanja." O priliki glasovanja v januarju leta 1935 je odšla vsa opozicija iz parlamenta in znak protesta proti pravilniku, katerega je hotel uvesti blok vlade. In ravno ta protest je zlorabila vlada, da izvede sprejetje nove ustave. Car je takrat enostavno odločil, da se nanaša ustavna zahteva tri-petinske večine na navzoče članke parlamenta, mesto na celokupno članstvo. Člani opozicije so bili sicer poklicani nazaj, a so prišli prepozno na glasovanje.

Tako je bila torej ustava iz leta 1935 sprejeta na podlagi juristične zvijače, in je postala temelj političnega življenja na Poljskem. Toda narod je ni priznal radevolj. Odpor v vsej Poljski je bil velik, in še danes se naslanja poljsko osvobodilno gibanje na dejstvo, da namerava odpraviti to ustavo.

V bistvu so si vsi Poljski na jasnem, da je treba to ustavo odpraviti in da mora biti to prva skrb vsake nove vlade na Poljskem. Pilsudskijev "vladni blok," ki je to ustavo podpiral, je bil pestra politična mešanica veleposrednikov, reakcionarjev, industrialcev, monarhistov itd., katere je vezala le udanost do maršala Pilsudskega.

Splošno prevladuje mnenje, da londonska skupina ne bo dosegla ničesar s tem, da se opira na to reakcionarno ustavo. Na koncu koncev bo prišlo do koalicijske vlade, v katero bodo vstopili vsi člani londonske vlade, katerim bo to mogoče — ako ne kot člani zamejne vlade, bodo storiili to kot posamezniki, t. j., zasebniki. Jasno je namreč, da se nahajajo v londonski vladi nekateri osebnosti, katerih ne bo sprejela niti Moskva, niti Unija

Sem in tja po Idriji in okoli nje

Valo Bratina

Idrija ni španska vas. Res ne, odkrili in razpili so jo že pred davnimi stoletji — menda že pred Kolumbom. In danes ga ni Slovenca, kaj Slovenca — človeka sploh v tej vesoljni solni dolini — ki ne bi vedel da Idrija ni španska vas, marveč že stoletja staro in slavno mesto. Ni ga človeka, pravim! Ne verjamete? Prosim: nekoč, ko me po daljnih nemških deželah tavajočega zagrabil brezmejno domotožje, odprem debele, impozantne bukve in glejte: ko sem že mislil, da sem od vseh pozabljen in zapuščen, najdem v tistih bukvah med drugim zabeleženo o naši mili, oboževani Idriji tale spodbudna dejstva: "Idrija je rudniško mesto v okraju Logatec na Kranjskem in leži v globoki, kotlu podobni dolini. Idrija je sedež okrajne sodišče obsega 322 kvadr. km, 2 osmimi občinami, 3 kraji s 15.483 prebivalci — večinoma Slovenci, da večinoma Slovenci (meist Slovenen)," tako je zapisano. Mesto samo pa šteje (l. 1890) 5.084 prebivalcev, tudi "meist Slovenen!"

Leta 1497 ustanovijo rudnik cinobrove in živorebrne rude, kateri preide leta 1850 v državno last s približno 1.500 rudarji. Leta 1892 so izkopali 66.478 ton živorebrne rude in 504 tone cinostega, živega srebra. Med minevaljimi je še posebne omembe vredni idrijski. Poleg rudniškega ravateljstva, sodnje, davkarje in drugih — več ali manj priljubljenih uradov bi bilo omeniti še čipkarsko strokovno šolo, gozdarsko šolo in realno seveda, katere dvojno obletnico smo obhajali leta 1936. Nadalje ne smemo pozabiti izdelovalnice platna, čipk ter brinovca, da: "Wacholderbranntwein-Brennerei." In vrhu vsega teater, gospoda moja, da, pravi teater z lozami itd., itd., gospoda ...

To prebravi povrne se mi pogum v dušo in kaj žuda, če se je moj skromni prirojeni ponos, do katerega ima pravico vsako živo bitje, prelevil v praveca napuh. Kajti, če vodi evidenco o mojem rojstnem kraju daljni Berlin, vendarle nisim na "podmetenci" v Idrijo priplaval. In ko sem se zvedel, da si je bil celotranjki Napoleon I. vzel za spomin nekaj centov našega srebra, na katerega se je spomnil ob svoji zadnji uri na Sv. Heleni, ter ga testamentarično zapustil enemu svojih mnogostevlinskih sorodnikov — in ko mi je bilo navsezadnje razodeto, da leži Idrija na najnevarnejši potresni točki, tedaj je prekipela v meni zanesenost in če me je kdo vprašal od kod sem, nisem odsilhal več odgovarjal "iz dežele Kranjske, kjer je Valzovor doma," temveč trkoč se na prsa, kratko in malo izjavil: "iz Idrije." (Aus Idria!)

Taka je ta reč.

V Idrijo lahko prideš po različnih potih in na različne načine. Lahko pritrptaš s pošto, lahko prihrumiš s avtomobilom, pri zvončiklasi s kolesom, greš pa lahko tudi peš. Če bi se bila rajnka Avstrija malo bolj podvizala z gradnjo železnice, bi jo tu pa tam lahko odprliti tudi z brzecem. Edino z letalom, mislim, bi ne šlo prav gladko, kajti utegnile bi nastati težave glede pristanka. Težko bi bilo namreč najti tisto ped ravnic, ki je potrebna za pristanež in odlet, da se tako izrazim. Če bi se pa vendarle našla, bi si mogel to drzno akrobacijo dovoliti le najspretnejši pilot, zakaj terna veriga strmega hribovja, ki oklepa Idrijo, bi dopustila le strogo navpišen saltomortale.

Sicer pa je to pesem bodočnosti. Doslej je bil promet reguliran približno takole: čez Vrhniko, skozi svojstvene Rovte, preko Sv. Treh kraljev, Marijo Magdaleno (kjer je skladal sonete Anton Žakelj — rodoljub Ledinaki) in doli čez Kovacev rovt so romali, prepevali in kitari igrali študentje, planinci in druge poetične duše.

Čez Skotjo Loko, skozi prelepo Poljsko dolino in idilične Ziri preko Razpotja in po rajdah mimo Amerike, Marofa, Prejuna so zvončiklasi kolesarji. Zetoveci in Poljanci pa so dovažali slanino in dobavljali usnje. Ho-

Vojaška situacija v Italiji

Bern (Ona). — V severni Italiji prevladuje mnenje, da bodo Nemci zapustili Italijo še predno nastopi jesen. Nemški maršal, ki sedi na gotski obrambni liniji, je v nevarnosti, da ga zagrabijo ogromne kleeze z vzhoda in zahoda, kajti vse kaže, da bodo jugoslovanske sile maršala Tita kmalu zagnale ofenzivno težkega obsega a smeri beneške province.

Frank P. Fenton (levo), organizatorični direktor ADF, sariant Richard Roberts iz Detroita in Eric Peterson, podpredsednik unije vojakov ADF si ogledujejo stroj v nekem ameriškem vojaškem muzeju v Angliji, kjer se Fenton in Peterson nahajata na ogledu.

GORNJE MESTO

POVEST IZ ZAGREBSKEGA ŽIVLJENJA

SPIRAL

BOGOMIR MAGAJNA

(Nadaljevanje)

"Ne veš odgovoriti?"
 "Ne."
 "Prinesi mi vode, da se umijem."
 Odšla je in se vrnila z vodo. "Vstanite, Simon, vam bom vlivala v roke."
 Ves čas med umivanjem pa mu je gledala v obraz.

"Gospod Simon, gospa so rekli..."
 "No, kaj so rekli?"
 "No, kaj so rekli?"
 "Da morate plačati stanovanje za oktober."
 "Reci gospe... Ne, čakaj! Plačal bom tebi pa ji izročiti!"
 Vzel je iz listnice štirikrat po sto dinarjev in bankovec za deset dinarjev.

"Deset dinarjev naj bo zate, Jelka. Ali hodiš tudi ti plesat v 'Jadran'? Kdo igra v 'Jadranu' sedaj?"
 "Cigani."
 "Saj je danes sobota?"
 "Sobota je."
 "Kaj še čakaš?"
 Nasmejala se je in ostala.

"Kako ste čudni, gospod Simon! Drugi študentje, ki so bili tu..."

"No, kakaj si umolknila? Kaj si hotela reči?"
 "Vsak drug študent... Gospa je rekla, glej, da vsakemu lepo postrežeš, da si bo želel ostati še pri nas. Vi ste pa tako čudni in resni..."
 "Ah, pojdi v 'Jadran'!" je odgovoril on in ji zapazil nenavadnega sija, ki se je pri teh besedah zalesketal dekletu v očeh.

"Oni ne govore slovenski," je rekla naenkrat, se okrenila, postala še malo, potem se glasno zasmejala in zbežala skozi vrata. Tudi Simon se je smejal za njo. Potem je vzel listnico in preštel ostanke: "Se teden dni za hrano. Letos bomo veseljačili, kot še nikdar dosedaj. Ha! Tudi Mariji bo težko. Vem, da nima denarja."
 Stopil je k oknu. Po pobočjih je rumenelo drevje. V soncu so se listi zlatili, nekateri pa so bili že rdeči kot kri. Tiha zamišljenost je dehnala študentu na obraz. Spomnil se je Marije: "Ne v pomladi, jeseni se je rodila moja ljubezen, ko je vsaka ura zamišljena in tiha, kot da se mora nekaj zgoditi."

Polastilo se ga je domotožje. Spomnil se je Danice, kateri je neke jeseni spletel venec iz že zlatih kostanjenih listov in ji ga položil med lase. Spomnil se je ur, ki jih je živel ob morju, in kako so padali listi z gabra na srebrne vodne grive, spomnil se je starih misli, stare pesmi in kako je v večerih igral gosli na obali.

Prav te gosli so sonele sedaj tik njegovih nog ob zidu. Segel je ponje in zaigral pesem o dekletu, ki je sanjalo, da je moglo hoditi po morju. Njene noge so se dotikale živih srebrnih griv, ki so skakljale iz modrine. Na koncu morja je raslo iz valov zlato sonce. Dekle je hotelo objeti sonce, toda njene roke so se ovile, prebujene, krog ribiča, moža pijanca. Dekle je zbežalo na visoke skale in se vrglo v vodo, prav takrat, ko je sonce pogledalo izza gora.

"Simon je igral in gledal s polzaprtimi očmi v to sinje, zagrebško nebo ter potoval po sinjini do tistih krajev. Ni čutil, kako je Jelka odprla vrata, kako ga poslušala in strmila vanj in kako je vrata zopet zaprla. Ko je nehal igrati, se je Jelka zunaj na hodniku naslonila na vlažni zid. Iz sobe je stopil tedaj njen gospodar. Pravkar je vstal. Lasje so mu nepočesani štrleli na vse strani in ovrtnica je visela v dveh repih nezavezana krog vratu.

"Kam si dejala moj gumb za ovrtnik?"
 Starikavi obraz se je režal vanjo. Vsa je vztrepetala kot v grozi. Segel je po njej: "Hajdi z mano, Jelka!"

"Ne, ne!" je zajecjala ona. Gnus je legel v njene oči. Toda, ko je silil še, je vzkliknila: "Saj sem vam povedala, kako je z mano." Mož se je odstranil s kletvico. Jelka si je zakrila lice z dlanmi. Prav tedaj je šel Simon mimo nje na stopnice. Bil je zamišljen in je ni niti pogledal. Ona je iztegnila roke za njim. "Ostani, samo malo ostani," je hotela reči.

Marija je pričakovala Simona ob prehodu na Tuškanac. Na njenem obrazu je sijalo veselje, kajti tudi nanj je padal sončni žar. Globoko je vskakala sveži zrak mladega jutra in pričakovala samo lepoto od tega dneva. Nagajivo se je skril za vogal, ko je prihajal Simon, in mu prišla nasproti, ko se je oziral po njej. "Ali si dolgo čakal?" je veselo vprašala.

"Ne. Gosli sem igral in sem se zamislil. Že dolgo nisem igral tako živo. Morda je tvoja godba, ko si včeraj igrala na harmoniji, vplivala, da sem se ves življal. Tudi na dom sem mislil."

"Ta dolina se mi zdi tako poznana, kot da sem že hodila nekoč po njej. Sorodna je meni in sem jo morda že doživela nekoč. Na vse strani so izpeljane poti, toda vse vodijo nazvgor. Približujejo se in oddaljujejo se. Toda, kajne, na vrhu se vse družijo v eno?"

"Da, se! Toda potem se zopet razdele. Ene vodijo v doline in ostane le ena sama, ki pelje na goro do Kraljičinega studenca, med cvetjem in drevjem visoko, in je potem Zagreb v daljavi, kot majhna vas. Vidiš pa široke pokrajine in zasuti na obzorju lesk naših planin in ne veš, ali so planine ali so od sonca obsijani oblaki. Tam pod njimi pa si ti doma, Marija! Srečni ljudje, ki si to videli, kako si se igrala s kamni na belem progu čistih rek, in poslušali tvojo pesem. Rad bi šel v tiste doline, ki so oblikovale tvojo dušo."

Poslušala je s sklonjeno glavo. Sonce, ki je sijalo skozi liste, je ustvarjalo mrežasto, vedno se spreminjajočo tenčico senc na njenem obrazu, ko sta hitela po bregu.

"Glej, Marija, stoletna drevesa. Na tisoče ljudi je potovalo pod njimi, toda le ena med njimi je Marija, ki jo drevesa občudujejo sedaj. Tudi one hrepene po soncu in sinji barvi, žele si žarkov in toplote. Če pridejo zimske noči, drevesa onemeh in nič veselja ni v njih. Danes pa so drevesa vesela, ko potujejo med njimi ti. Dvignil bi te, Marija, visoko v to življenje in rekel bi gozdu: Raduj se, kajti pripeljal sem tvojo dušo vate. In če se skrile sonce in zagrnejo noči nebo, ne bo ugasnilo življenje med tvojimi drevesi."

Dospela sta na prvi vrh in potovala med dvema dolinama. Na drugem griču onstran desne doline se je razprostiralo dolgo zidovje s kupolami, v levi dolini se je vil potok izpod gozdov.

"Glej, kako lepo! Kaj je to?" je vprašala ona.

"Na levi je Zeleni gaj, na desni, Marija, pa je Mirogoj, pokopališče."

Kot da hoče popraviti vtisk zadnje besede, je pristavil: "Ono je res lepo. Nič ni podobno drugim; skoraj nekak gaj je to pokopališče. Razprostrto je daleč na ono stran po bregovih in se gubi v drevje in vinograde. Ljudje ležijo tam med rožami. Z dreves jim pojejo ptice."

"V pokopališču, ki so jo živeli v mestu."

Zdrnil se je: "Saj niso same žaloigre v njem. Tudi velike in prave ljubezni je mnogo v tem mestu. Ti, Marija, vidiš samo žalostne stvari."

(Dalje prihodnjič.)

Angleški poslanik v Washingtonu lord Halifax, ameriški državni tajnik Cordell Hull in sovjetski poslanik Andrej A. Gromyko na otvoritveni seji tekoče konference zastopnikov treh velesil v Washingtonu, na kateri bodo izdelali načrt za novo Ligo narodov.

vadni uri prišel iz pisarne, stopil po prstih v salonu, iz salona v spalnico, ali če bi naskrivaj gledal skozi okno, kdo se izprehaja ob večernih urah po tej nepriljudni cesti—kdo bi mi zameril? Vsega tega nisem storil... le časih sem takole malo pogledal na oči, na obraz... premešljal ter postavil na svoje mesto besedo, ki je mimogrede in po nevedoma kanila iz ust... saj to ni prepovedano, kaj?"

"Ni prepovedano!" sem rekel mirno in še nasmešnil sem se. Ves vesel me je pogledal, kakor da mi je od srca hvaležen za priznanje. "Saj sem si mislil, da boš tako odgovoril! Učen si in poznaš človeško dušo!"

Nič me ni brigalo, če so njegove besede zasmeh, ali če so nezmislile. Tista grenkoba, topa žalost, je ležala kakor kamen na mojem srcu. Časih sem mimo njegovih besed prisluškoval proti salonu; posreči se človeku, da sliši v železniškem vozu najtišji šepet. Zazdelo se mi je nekaterikrat, da čujem rahel korak, šumenje krila, poluglasno besedo; ali bile so morda le moje misli.

"Zares... čemu bi bilo prepovedano prisluškovati mislim, ki gledajo iz oči tako nedolžno, kakor izza grma otrok, ki je bil sadije klatil? Če drugega nič—zabavno je! Na primer: tam je človek, ki ga spoštujemo iz globokine srca; misliš, da je njegova duša bela in visoka, vsa aljozijska; ugleden je, pokonci hodi, proti nebu gleda, ves narod se mu takorekoč odkriva; pa ti pomežikne ponevedoma, pošklbi za hip na to ali na ono stran, kamor bi ne bil smel pošklbiti—in glej, golota nagnusna sedi pred teboj in smrdi! Zabavno je, človek se veliko nauči, pogleda takorekoč v življenje... v tisto, ki je pod odoje..."

Naslonil sem se s komolci na mizo; glava mi je bila zelo težka. "Kaj si hotel povedati? Ali se nikoli ne boš navadil govoriti naravnost? Kakor slavonski konj si, ki nepodkovan ne mara na trdo cesto in vlačil koleselj po travi; če misliš kaj povedati... vraga, saj tudi tebe razodevajo oči, te krmežljave! Slišim pesem, čeprav je ne poješ... slišim jo razločno iz polomljene harmonike tvojih besed!"

V otroškem začudenju je bujil name. "Ali kako... kaj Dobrotnik..."

"Prizanesi mi! Saj rad priznavam, da sem bil neročen butec, ali zato še ni treba, da bi me zasmeševal, posebno pa ne, da bi to zasmehovanje gonil brez nihanja, kakor slepec lajno... Saj tudi ti, mislim, da nisi velik modrijan... vse se mi zdi, da si lovil muho, ki je sedela na stropu, druga ti je čepela na nosu, pa je nisi videl..."

Skočil je izza mize. "Razložil... razložil! Nisem natanko razumel..."

"Zakaj bi tudi jaz ne govoril v veter? Lovi jih po zraku, mo-

je besede, in če katero ujameš, si jo oglej na dlani!"

Vstal sem, da bi se poslovil; on si je brž ogrnil suknjo.

"Spremim te... samo do oglasa spodobi se..."

Zdelo se mi je, da njegovo hlastanje in zmedeno govorjenje ni več zlagano in da ga je bil obšel nenadoma resničen, globok nemir. Pod stopnicami se me je oklenil pod pazduho, tako da sva stopala tesno drug ob drugem. Noč je bila topla in jasna, same zvezde.

"Nekaj si rekel, samo par besed... ali kolikor besed, toliko žebeljev se mi je zabilo v glavo... Nekaj si mi hotel pokazati, komaj toliko si odprl duri, da se je zasvetila špranja, pa si jih zaloputnil. Meni pa si kanil v srce nemir... in iz take kaplje je kmalu morje... Prosim te, razloži mi... zdaj v tihi noči... saj niti zvezde ne slišijo!"

Spet se mi je vzdigal v duši tisti srd, z gnusom prepojen, ki sem ga ves večer tiščal ob tla... Glej človeka... ne človeka, svet! Kakor oduren, strupen pajk mi je bil oskrnil čisto ljubezen, pa je pljunil na moje koprneje... in zraven še nase in nanjo... In zdaj, ko je slišal nedolžno, brezmišelnost besedo, zdaj trepeče, se zvija pred menoj, prosi milosti!

Ozrl sem se nanj in res je bil ves kakor oduren, strupen pajk, da bi mu najrajši stopil s podplatoma na spačeni obraz.

"Ne vem, kaj bi ti razlagal! Kje so besede, ki puhnejo ob vino iz ust?... Zaspan sem, lahko noč!"

Stopil sem hitreje, on pa je tekel z drobnimi koraki ob moji strani.

"Ne, ne... ne izpustim te! Nekaj je v tebi... nekaj mojega! Prišel si, pogledal si in vzel si! Daj, vrni!"

Nič ne vem, kako se je zgodilo—nenadoma sem ga držal s pestjo pod ovrtnikom; in takrat je švignila mimo moje duše misel kakor blisk. Izpustil sem ga počasi in sem bil ves truden od same tiste misli.

Pogledal me je molče, sila bled in star je bil v obraz; okrenil se je ter je šel majhen in sključen po svoji poti. Ko je izginil v noč, sem se vzdramil iz omotice.

"Zakaj nisem storil takoj, zdaj, ko je bila prilika?" me je spretelost. Tista misel je bila švignila mimo kakor blisk, ali ostal je v mojem sreju njen temni sijaj. In vedel sem, da sem jo bil slutil že od vsega začetka, da me je vabila od daleč—kakor zvezda, ki jo vidi človek ob belem dnevu z nemirno svojo dušo.

Ni se mi hotelo domov, stopil sem v kavarno. Težak zduh je bil tam, vsi ljudje so imeli čudno rumenkasto polt na licih... kakor da so umirali na očitnem kraju opolnoči, ob čaju in žganju, v smeju in kriklu. Šel sem mimo ogledala in sem videl, da je moj obraz prav tako rumenkast in upal, da so moje oči prav

tako rdeče in udrti.

Izbral sem si mračen kot daleč od gostov in sem si naročil konjaka.

Prej na cesti se mi je zdela misel vsa temna in grozna; ko sem jo ogledaval ob rumeni, dimasti luči, se mi je zdela skoraj prešerna, veselega smeja vredna.

"Zame je že tako ali tako vse izgubljeno! To življenje ne pojde nikamor več... preobložena je samokolnica, običajla bi na mestu, kjer je... položil sem bil nanjo Monno Liso in še njenega pajka povrh... Nikamor ne pojde dalje, niti kolesa bi ne zaškrpala... In tudi če bi bilo vse drugače... in bi vsega tega ne bilo—koliko je bilo vredno to moje življenje, meni in drugim? Bilo je kakor kamen ob cesti... če je ali če ga ni! Ali ni cene še previsoka, da ga dam za en sam imeniten dotyp, za en sam prešeren smeh?"

Ob tej veseli misli sem se nasmešnil; natakaj je šel mimo in me je začuden pogledal; nasmešen rumenega obraza najbrž ni bil posebno lep.

"Sto takih žalostnih življenj samo za eno trenotek, ko bo bled, trepetajoč, molče, proseč vzdignil roke ter jih iztegnil proti meni, ko bodo široko odprte oči belo strmele... in ko bo ona... Zares..."

Nanjo sem bil čisto pozabil; in vendar se je bila porodila misel, iz samega počlenja, da jo vidim, da jo poljubim na tiste vabeče, zasmehujoče, vsega spoznanja polne ustnice... da jo poljubim takrat, ko bodo te ustnice od groze trepetale in se bodo bele roke plaho razklenile...

Vstal sem. Ko je bil polnoč in sem se napotil tja ves miren, kakor za malovažnim, pustim opravkom. Ob hišnih vratih ni bilo zvonca; potkal sem s pestjo in sem čakal dolgo. Odprla mi je hišnica, ki je gredoč spala; niti pogledala me ni. Šel sem hitro po temnih stopnicah, kakor da bi jih poznal od vekomaj.

TISKARNA S.N.P.J.

sprejema vsa

v tiskarsko obrt spadajoča dela

Tiska vabila za veselice in shode, vizitnice, časnike, knjige, koledarje, letake itd. v slovenskem, hrvatskem, slovaškem, češkem, angleškem jeziku in drugih...

VOĐSTVO TISKARNE APELIRA NA ČLANSTVO SNPJ. DA TISKOVINE NAROČA V SVOJI TISKARNI

Vsa pojasnila daje vođstvo tiskarne
Cene zmerna, unijsko delo prve vrste

Pišite po informacije na naslov:

SNPJ PRINTERY

2857-58 S. Lawndale Avenue Chicago 23, Illinois
TEL. ROCKWELL 4904

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETO

Po sklepu 12. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveto in prišteje eden, dva, tri, štiri ali pet članov in ene družine k eni naročnini. List Prosveta stane za vse enako, za člana ali družino \$5.00 za eno letno naročnino. Če va člani še plačajo pri osnovenju \$1.20 za tednik, se jim to prišteje k naročnini. Torej sedaj ni vroka, reči da je list predrag za člana SNPJ. List Prosveta je vaša lastnina in gotovo je v vsaki družini nekoč, ki bi rad čital list vsak dan.

Pojasnilo—Vselej kakor hitro kateri teh članov preneha biti član SNPJ, ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list tednik, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupno naročena na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravništvu lista, in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveto. Ako tega ne stori, tedaj mora upravništvo znižati datum za to vsoto naročniku.

Cena listu Prosveta je:

Za Zavar. države in Kanado \$8.00	Za Chicago in okolico je \$7.50
1 tednik in 4.00	1 tednik in 6.30
2 tednika in 3.00	2 tednika in 5.10
3 tednika in 2.40	3 tednika in 3.90
4 tednike in 1.20	4 tednike in 2.70
5 tednikov in nič	5 tednikov in 1.50
Za Evropo je \$9.00	

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v platu in si naročite Prosveto. List, ki je vaša lastnina.

PROSVETA, SNPJ.
2857 So. Lawndale Ave.
Chicago 23, Ill.

Priloženo pošiljam naročnino na list Prosveto vsoto \$

1. Ime _____ Čl. družine št. _____
 Naslov _____
 Ustavite tednik in ga pripilite k moji naročnini od sledečih članov moje družine:
 2. _____ Čl. družine št. _____
 3. _____ Čl. družine št. _____
 4. _____ Čl. družine št. _____
 5. _____ Čl. družine št. _____
 Mesto _____ Družina _____
 Nov naročnik ☐ Star naročnik ☐

ČRTICE

(1911-1913)

IVAN CANKAR

MONA LISA

"Saj je poslednji dan, poslednji večer! Kaj bi si še bolj grenil to poslednje grenko veselje! S čisto mislijo pridem k nji kakor kristjan v cerkev!"

In res ga vso pot nisem slišal niti videl. Grenko mi je bilo pri srcu, ali skoraj prijetna mi je bila ta grenkoba; podobna je bila tisti jutranji lenobi, ko človek nič ne misli, leži kakor mrtev in bi najrajši tako ležal do sodnega dne.

"Kam? Saj je tukaj veža, tukaj je naše takorekoč... ognjišče!"

Šel bi bil mimo, kar zmerom dalje... do morja.

Stopila sva v izbo. Tam je bila že pripravljena mrzla večerja; troje krožnikov, troje črnih steklenic in troje kozarcev. Bennati je hitel v salon in je urno zaprl duri za seboj. Vrnil se je

kmalu z neskončno žalostnim obrazom.

"Tako je torej... take so ženske! Hotel sem, da bi se prijetno razgovarjali o prijetnih stvarih, čisto sami, domači... zdaj pa sedi tam z obvezanim čelom, blede kakor svetnica... kakor Monna Lisa... In pravi, da se ji bliža smrt... kadar ženska narahlo zakaslija od odprtem okna... že pravi, da se ji bliža smrt. Ne kaže drugače, kakor da sama večerjava—kdo bi gledal pusto žensko? Nerodno mi je, verjemi... neprimika je... kakor da bi držal v roki, že pred ustnicami, poln kozarec žlahtnega vina—pa skoči muha vanj..."

Verjel mu nisem niti besede. Vse to je bil nalašč tako ukrenil... čemu?

Večerjo sem komaj pokusil, pil pa sem s toliko slastjo kakor drugače nikoli. Tudi Bennati je pil. Mene je napravilo vino otožnega, njega veselega in zgovor-

nega. Udal sem se in sem ga poslušal; z globokim gnusom, toda poslušal sem ga.

"Ali se še spominjaš na tisti prvi večer... v krčmi tam?"

"Spominjam se!"

"S takim glasom si odgovoril, kakor da bi iz groba vzdihnil... Tudi jaz se spominjam. Ali nisam takrat govorili o ljubosumnosti? Oči so te izdajale... za ljubosumnega tepca si me bil krstil v svojih mislih! Nič hudega... tudi drugi so že tako mislili, celo povedali!... Kaj bi človek storil zoper take misli in besede? Ali bi se prerekal z njimi? Kdor pravi, da ni bolan in da ni kolil bil, je čisto gotovo bolan; je tični ljudje si blijejo na votla prsa... Zakaj bi ne razglasil, kar s prižnice oznanil, če bi bil ljubosumen. Saj ni greh! In po-kaži mi človeka, ki še nikoli ni bil ljubosumen... moža ali žensko mi pokaži! Poznam ljudi, ki so bili ljubosumni celo na take reči... kakor, recimo, na nov slavniki, na koketne šolne, ali celo na pahljačo... Jaz imam ženo, ki je kakor podobna na steni. Ali tudi v podobno so bili že ljudje zaljubljeni... z vso močjo, do nore ljubosumnosti. Če bi torej jaz prisluškoval pred zaklenjenimi durmi, če bi ob nena-

NOČEM PLAČATI VEČ KOT

NAJVIŠJE URADNE CENE!

NE SPREJMEM RACIONIRANIH

ŽIVL AKO NE ODDAM ZNAMK!

